

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Initium Sapientiae & Finis: Timor Domini, & Amor Dei: Seu
de fuga peccati, deque dilectione summi boni**

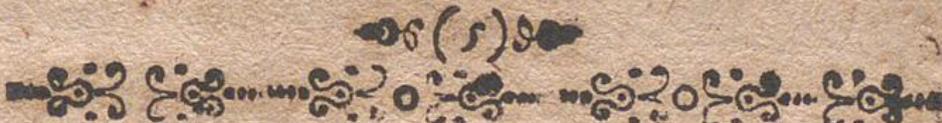
Comitin, César Jean-Baptiste

Coloniae, 1709

Liber Primus. Causa scribendi, & distributio Operis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50773](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50773)

(r)

INITIUM SAPIENTIÆ

TIMOR DOMINI,

seu fuga peccati.

LIBER PRIMUS.

Causa scribendi, & distributio Operis.

POSTULASTI nuper, optime Ado-
lescens, ut ætatis tuæ præcipitem ef-
frænatamq̃ue peccandi licentiam justi
timoris repagulis coërcerem. Non mihi
integrum est tam piæ voluntati, ne dicam
imperio in hac re tuo, non morem gerere.
Pauca pro temporis otiiq̃ue mei succisivis
operis, in hanc chartam, ex sanctissimo-
rum Patrum autoritatibus deprompta,
conjiciam. Quorum hic erit ordo; ut ea
primùm fugiendi peccati proferam argu-
menta, quæ te unum spectant, deinde quæ
Deum offensum, tum quæ peccatum ipsum,
ejusq̃ue pœnas.

CAPUT PRIMUM.

*Octo rationum momenta, quæ hominem
spectant.*

Habet hoc omne peccatum, ut cùm in
homines non minùs ac in Deum inso-

lescat, tum nemini plus obsit quàm auctori. Est enim viperæ genus, quod ei lucem, à quo accepit, aufert, infelice partu, infeliciore exitu. Rem omnium usu testimoniòque probatam, octo brevissimis argumentis exequor.

S. I. *Voluptatis usura brevissima.*

Aureum in primis veniat in mentem aurei viri dictum: *Momentum est quod delectat, æternum quod cruciat.* (Chrysologus) Expende *momentum*; expende quid *æternum*. Illud tam breve, ut initio finis cohæreat, utrisque in unum punctum coniectis metis. Talis est voluptas: quam prius amissam scias quàm admissam. Fulguris instar, simul est in occasu, simul in ortu. Moritur citò, convescitur nunquam. Non sic pœna, non sic; quæ nullius temporis circumscripta spatiis, omnia superat durando, ipsi etiam Deo coæva. O momentum! ô æternum! ô præposteram mortalium optionem! *Æternitati per brevem anteferunt moram.* Sic, sic ille clamabat omnium exemplo unus: (Jonathas. 1. Reg. 14. v. 43.) *Gustans gustavi paululum mellis, & ecce ego morior.* Expende brevitatem culpæ, celeritatem sententiæ, gravitatem pœnæ. *gustans, inquit, gustavi.*
quid?

DE TIMORE DOMINI.

quid? *paululum mellis*, quo exitu? *Et ecce*
horior.

§. 2. *Voluptatis usura turpissima.*

Quid quòd omnis in luto est voluptas; ut non tam brevitatem, quàm fœditate deterreat? Inter homines desiisse te puta, ex quo ad mulorum equorumve voluptates, tanquam emissarius, adhinnire cœperis. Eò etiam turpior bestiis, quòd illæ sine ratione, tu cum ratione insanias; illæ naturæ impetu, tu arbitrii consensu. O rem pudendam! quam oculis nemo humanis audeat committere, nemo divinis possit subtrahere. O deplorandam! quam nemo emit unquam, nisi sui jacturâ. Vide, vide fugitivum; vide exulem à se ipso parentem dicam, an filium? utrumque. Latet Adamus, fugit Cainus; neuter evadit. ô latibulum! ô fugam! ô criminis audaciam! etiâ mne Deo illudi posse speras infelix, tu vel in secreto publicus?

§. 3. *eiusdem fastidium & amaritudo.*

Momentum dixeram voluptatis. Erravi. Aceti plus habet & fellis, quàm mellis. Pungit & cum venit, & cum recedit. [Habet omnis hoc voluptas, stimulis agit fruentes, apiumque par volantium, ubi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit iccta corda

morfu. *Boëtius de consol. Phil. l. 3.* Ipso in
 procinctu audies conscientiam oblatran-
 tem: Ah! miser, quò ruis? ubi pudor? ubi
 Deus? Hîc, hîc juxta te; quem videntem,
 quem vindicantem non effugies. Ipso in ex-
 itu ita perorabit: Admisisti? consensisti in-
 felix? & quidem tua illa voluptatula, tanto
 ambitu quæsitâ, ex oculis evanuit: ex oculis
 dico, non ex animo; apud quem restat ex
 illa posthumus dolor, longè acerbissimus
 partus. (In felle amaritudinis, & obligatio-
 ne iniquitatis video te esse. *Act. 8.*) Agnos-
 ce igitur. Non postrema gaudii modò, sed
 principia quoque luctus obsedit. Sit ante
 oculos Aminon, (*2. Regum 13.*) Ille, ille con-
 tabescens & desiderio sceleris, & fastidio:
 miser utrobique, post & ante peccatum; sed
 utrobique speculum tui.

§. 4. *Gratia dispendium.*

Atque hæc damna ne gentiles quidem
 nesciêre. Accipe nunc, quæ Christiani, quæ
 Patres, quæ Fides tua persuasit.

Ad pecudum sortem miseros, dixi, vene-
 fica illa prorsus abjecit. Utinam hîc finis
 esset, & non etiam ad dæmonum horribi-
 lem conditionem damnaret! Aspici-
 te, Adolescentes, quæ doleant. Animum
 ego

DE TIMORE DOMINI. 9

ego vestrum, quem vidistis nunquam, ante oculos sisto: sed heu, quali quantoque è statu dejectum! quàm mutatum ab illo regio, innocente, purissimo spiritu, qui inter Angelos quoque triumphabat! Nimirum, ex quo voluptati sacramentum dixistis; amicitia gratiaque Dei destituti, hostes bonorum omnium, Christi adversarii, tetram, olentem, fuliginosam in corpore animam gestatis, infami dæmonis cauterio inustam, & tantùm non dæmones estis. Vidistis in tabellâ hinc Michaëlis, indè Luciferi dissimillimam effigiem? ùt ille decoro vultu, fronte sublimi, erectam cælo cervicem gerit formosissimus juvenis; hic contrà scintillantibus oculis, dirissimâ illuvie, membris obtortis, monstrum horrendum, informe, ingens, cui gratiæ lumen ademptum? Uterque animi vestri simulacrum est: ille, gratiæ donis conspicui; hic, peccati labe deformati. Heu me! Quid prodest hoc corporis cadaver circumferre, si animus, caput vitæ, interiit? Audi Sapientem: (*Eccli. 21. v. 2.*) *Quasi à facie colubri fuge peccatum. Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum.* Audi Sapientiam: (*Luca 12. v. 5.*) *Timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere*

tere in gehennam. Quis ille autem? Deus? imò Deus non mittit nisi in cælum, *bonus ex suo, justus ex nostro.* Est ergo, est peccatum causa furoris, & irarum caput. Hic gehennæ pater, hæc origo mali metuenda tibi.

§. 5. *Diaboli servitus.*

Ecce aliud ex illo malum. Nam quia sese Deo subduxit; in nervum, in catenam, in herilem, imò tyrannicam, diaboli servitutem conjectus est. Excessit à latere impuri clientis purissimus patronus; non sustinet teterimum halitum animæ infelicis: ei in locum succedit Rex & Dominus, qui tandem? dæmon certè. O qualem custodem! cui dies noctesque non aliud incumbat, quàm misero gulam aut frangere, si liceat, aut fringendam objicere. Et nos in tanto periculo, tamque vicino mortis, hostis, flammæ perennis, hilares sumus? ad expiatorium sacramentum non confugimus? ô insaniam! Sic in morbo *ridet phreneticus; sed non est sanus.* (*Augustinus.*) sic inter haras exulat à parente *prodigus*, exulat à filio, addictus *uni civium*; nam *aut Dei sumus, aut Diaboli; nihil medium.* [*Idem.*]

§. 6. *Varia animi & corporis damna.*

Quid illi verò in tali solitudine? Quid dico

dico? in tali dæmonum contubernio constituto? Quid fiet, inquam? Quàm multæ undique, quàm graves rerum imagines affluent; quæ spectra per noctem oblata? qui conscientia clamor? qui latratus? Enimvero hîc vermem assiduum, hîc vulturem non fabulosum, hîc furias omnes, hîc orcum invenies, orco pejorem. Gliscit intimè, omnesque penitus animi recessus pervadit inquietus horror: pavet ad omnia malè conscium pectus, contremiscit artubus, exalbescit metu? nec sibi, nec Deo, nec ulli cohaeret. Agunt transversum animi pestes omnes, Intestinum bellum, pugna horrida, cæca tempestas. Talis olim primusque Cainus; tales ab illo impii omnes fuere: *habet enim, habet, nescio, quos mens scelerata carnifices; aut ipsa sibi potius carnifex est.* (Pacatus.) *Vis mittere in infernum? mitte in seipsum.* (Augustinus.)

Quid dicam, quòd nonnunquam in vitam ipsam manat exitium? Luxatur corpus, frangiturque voluptatum immoderatâ libidine. Hinc nefandæ morborum species; hinc visi in ipso flore jam facti senes, labantibus membris, & fœtidis, & effœtis. Triste, sed justum spectaculum.

Præter hæc corporis animique damna ,
 alia è civili consuetudine petuntur. Qualia
 sunt , quòd nemo unquam improbum ho-
 minem verè amavit , si improbum nôrit.
 Multò minùs dignum honore duxit. Est e-
 nim , est honor umbra virtutis. ùt umbra
 suo sine corpore nulla est; ita neque verus
 honor sine virtute: nam *gloria nostra hæc est,
 testimonium conscientia nostra.* (2. Cor. 1.) In-
 gloriùs ergò , intestabilis homo , quisquis
 hoc testimonio caret. *Theatrum* sibi vir bo-
 nus : malus autem ipse sibi supplicium, ipse
 ludibrium. Talis est inter allophylos Sam-
 son; pœna sibi , pila hosti, [*Judic. 16.*]

§. 7. *Bonorum operum inutilitas.*

Sed parva sunt. Perpende hîc mecum ,
 quàm multis spoliatur bonis. Cùm apud
 Deum esset in gratia, inter filios Dei, parti-
 ceps erat omnium timentium Deum. Nihil
 in toto Christiani orbis ambitu præclarè fi-
 ebat precum , orationum, votorum, austeri-
 ratum, sive in claustris; sive in templis; nihil
 erat , inquam , ad cujus meriti sortem non
 accederet. Nunc extorris , vagus , à facie
 Dei, atque à toto fidelium corpore , instar
 putridæ carnis, abscissus, nullam ex operibus
 vel suis, vel alienis , gratiam spémve conci-
 liat.

liat. (Si charitatem non habuero , nihil mihi prodest. 1. Cor. 13.) O periculosum statum , cui medicina non prodest ! Antiochum recordare. *Orabat hic scelestus Dominum , à quo non esset misericordiam consecuturus. [2. Machab. 9.)*

§. 8. *Mentis cecitas & pertinacia.*

Denique ad cumulum ceterorum , exoritur ex hac destitutione tantâ [quod unum omnium gravissimum est] pertinax obfirmatâque in scelere voluntas , quam nulli inferi , nullæ minæ dimoveant. Offunditur consceleratissimæ menti horrida caligo : succedit immanis quidam ad omnia stupor. Exinde durum inaccessumque cor , & nullis cæli telis expugnabile. Ridentur omnia , calolum obducitur : gratiæ hinc diminuuntur ; indè scelera , pestes , hostes corroborantur. (Præcedentia peccata consequentium pœna. *Isid.*) Conclamatum est. Eò malum erumpit , ut neque pejor esse , neque fieri melior possit. Quid infelicius ? sed quid usitatus ? *quotidie nascitur Achab, (Ambrosius.) & Saul , & Pharaon.* quotidie clamas , ut iste , cras : *& ingravaturn est cor tuum, & computruerunt cicatrices tua à facie insipientia tua.* Miser ! ecce , ecce da-

dæmonem æquas malitiâ , superas pœnâ.
Theſaurizas enim tibi irâ in die ire. (Rom. 2.)

Summa Capitis primi.

En tibi, charissime Fili, octo rationes à
 tuis ipsius commodis haustas, quas sic com-
 plectere. 1. Voluptatis unam esse guttulam,
 momento brevior. 2. Eamque multo fel-
 le dilutam. 3. Emendam summâ corporis
 animique infamiâ. 4. Maximorum etiam
 bonorum jacturâ; honoris, innocentiae, ca-
 stitatis, gratiae divinae, ac sæpè humanae;
 quæ tantum illius umbra est. 5. Amitti cli-
 entelam bonorum geniorum, succedenti-
 bus in locum infestissimis furiis, quarum
 sit ipse mancipium. 6. Insuper conscientiae
 stimulis exercitum perenni falo conflictari;
 corporis quoque florem deteri, firmitudi-
 nemque convelli. 7. Præterea exhæredem,
 atque à spiritualibus bonis exfortem, nihil
 cælo dignum præstare jam posse. 8. Denique
 obduratam mentem obrigescere malis, &
 quasi designatam ad perennes flammæ vi-
 ctimam, extremum exitum præstolari. Et
 hæc omnia ob momentum [Violabant me
 propter pugillum hordei, & fragmen panis.
Ezechiel. 13.] quod delectat. Expende,
 fili, expende; expende, inquam.

CAPUT SECUNDUM.

*Octo rationum momenta, quæ Deum
offensum spectant.*

MUltum dixisse videor; sed nihil ad
ea quæ sequuntur.

Omnis lethifera labes divinæ majestatis
imminutæ crimen est. Ergò huc animum
intendito.

§. 1. Deum infinitum ledit peccatum.

Meditare, quò se fundat, quantumque
pateat illa majestas? quàm immensa, quàm
omni ex parte incircumscripta? quid in ea
potentiæ? quid virium? quid scientiæ? quid
virtutis? deinde ita tecum disputa. Ex dig-
nitate majestatis appetitæ, crimen increfcit;
ut quantò augustior est illa, tantò hoc im-
manius esse necesse sit. Levius est, obscuri
hominis gratiam effundi, quàm præstantis
viri, & hujus, quàm Principis. At Regum
nulla non injuria atrox est. Quid igitur, si
Rex Regum Deus appetitur? quid si ab ho-
mulo abjectissimo? quod aliud caput est
indignitatis. Quantum intervallum est in-
ter mortalem & immortalem, inter
hominem & Deum, quis assequitur co-
gitando? Nimirum tam atrox facinus est,
tàmque desperatum, ut si extrema pernicies

im-

immineret Angelis, hominibus, cælo, terrisque, optanda sit totius latè mundi ruina, præ unius vel levissimæ in Deum injuriæ offensione. Quid ergò statuemus de immanibus, nefariisque flagitiis, quæ tam facilè admittimus, tot & tantis? Hunc tu furorem animo putas posse complecti? *Peccatum est inhonorare Deum; quod non debet facere homo, etiamsi totum pereat, quod non est Deus.* [Augustinus.] Vim expende sententiæ; nec dici potuit amplius; nec dici debuit minus.

§. 2. *Præsentem laceffit.*

Age, quoniam hoc cepimus, nunc illud meditare: quod non solum tantus Deus offenditur; sed præsens quoque, ac coram illuditur. Non ignoramus, in ipso nos vivere, moveri: & esse: non nescimus, ejus oculum omnia penetrare, nec longè ab unoquoque nostrum abesse: (Act. 17.) nihilominus audemus; & quasi insultantes tantum non dicimus: Etiam si rebus meis intersis, notes, oculis cuncta designes; scelus hoc infigam ante ora: neque est mihi curæ, quòd doleat, quòd te acerbissimè torqueat. Approbante improbante, æquo atque iniquo aggrediar, ac complebo. O intolerandam insolentissimæ mentis audaciam! Tu hæc in
De-

Deum, ô vermis! ô pulvis! ô nihil! *Quare, quare locum, ubi te non videat, & fac quod vis.* (*Augustinus.*) sed non invenies, nam & ardente lucernâ videt te; videt & extinctâ, donique vivis intra Deum.

§.3. *Immortalens ad mortem deposcit.*

Impudentem vidisti, cognosce impium, Parum est, in oculis fecisse divinis: novum scelus molitur, parricidium Dei. Immortalem ad mortem exitiûmque deposcit; & novus hic Herodes perditum cupit non infantem in stabulo, sed regnantem in cælo. Non placet sceptrum & potestas in vindice. Exturbetur à folio, si potest: sed hoc non potest; furit tamen, odit nimium potentem, arcer procul ab animo, quantum in se est extinguit, dum charitatem in se interficit; in quam, tanquam in divinam imaginem, (quia corpus lædi nequit) exasperata tigris insolenscit. Non sum ego qui hæc dico. *In ipsum* (*horribile dictu*) *deservire rectorem & authorem,* ait Bernardus. (*Serm. 3 de Resurrect.*) Nam, *quantum in ipsa est, ipsum Deum perimit voluntas propria. Omnino enim vellet, Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo, Deum non esse Deum, &c. Crudelis planè & execranda mali-*

malitia, qua Dei potentiam, sapientiam, justitiam perire desiderat.

§. 4. *Beneficium offendit.*

Est quidem hoc, quod dixi, immane; id ipsum tamen longè horribilius accidit propter immensam, quâ dilexit nos Deus, charitatem. Quem enim odimus? nonnè optimum parentem? à quo victum, vestitum, auramque vitalem accepimus. Circumspice te; à capite ad calcem donum Dei es, quot in te pili, tot ejus curæ, quot momenta numeras, tot beneficia usurpas. Te matri in utero, te tibi tot annis dedit, datque toties, quoties respiras. Ecce nunc cùm hæc legis, imò cùm peccas, (ô incredibile dictu!) ab ipso pendes protegente, conservante, suis manibus sustinente. Si te ista nutrix vel lantum unguem defereret, quid te fieret? & tu in ipsa beneficii usura mammam mordes lactantem. Mordes? exulceras, dilanias, dentibus, manibus, pedibus petis, tuis telis, suis donis. Deum Deo impingis, & sibi ipsum occurrere vel in offensa facis. Quid hîc dicam? hostem te pûtem? filius es. Mulum calcitrantem? homo es. An furiosum? sanus es. Exclamabo: O filium hostem? ô hominem ferum! ô sanum insanum! cujus fides

fides

DE TIMORE DOMINI. 19

fides infidelitate, ratio amentia plena est.
 Quid plura? in homine Christiano nec
 Christum invenio, nec hominem.

§. 5. *Misericordiam contemnit.*

Quæstus sum ab usum doni, hoc est, tui.
 Pejus est, quod sequitur; abusus donantis,
 hoc est, Dei. Indulgentia patris facit, ut
 genio indulgeas? Si opprimeret, si fulmine
 dejiceret, si ad orcum, ut potest, [quis enim
 vetat?] demitteret; auderes? quia prius est,
 tu impius? quia parcit, sævis? quia non oc-
 cidit, insanus? ignoscentem calcas, quem pu-
 nientem vererere? nimirum hæc illa est in-
 gens scelestaque vis contra Spiritum sanctum,
 cui se negat Deus [Matth. 12.] posse placari
 vel in hoc, vel in altero mundo. Læsa quippe
 patientia, læsus amor fit furor, ut factus est
 ex ove lupus; sic ille fit ex agnoleo, ex pastore
 iudex. ô formidandã tibi personæ novitatẽ.

§. 6. *Vim & meritã patientis exhaurit.*

Quidquid attingi, summum videtur;
 cum semper aliquid gravius instet. Ad san-
 guinem venio clamantem, non Abelis, sed
 Dei, sed Agni. O qualem hinc quantamque
 nequitiam! Occisus est. Cui? tibi. Impen-
 sus, superimpensus. Quam tu gratiam refers
 tot sudoribus, tot spinis, tot flagellis? Dicam,

te

te projicere hunc sanguinem in ventos? quā-
 lis ille quondam, qui cruentā in cælum ma-
 nu, *Vicisti*, clamabat, *vicisti, Gallilæ!* Dis-
 crimen est. Julianus suum cruorem in Chri-
 stum, nos Christi sanguinem in nos effundi-
 mus. Ille dicebat, *Vicisti: nos, victus es*, cla-
 mamus, *cujus bonitatem scelere superamus.*
 Inanes ergo spes Christi, irritique omnes
 labores. Frustra in Cruce pependit. *San-*
guis ejus super nos. [*Matth. 27.*] Paulus: (*Gas-*
lat. 5.) *Christus vobis nihil proderit. Evacuati*
estis à Christo; à gratiâ excidistis. Recedit
 inglorius, & irrisus, non solum à nobis, pro
 quibus pependit; sed etiam à dæmonibus,
 contra quos certavit. Quorum hæc est a-
 pud Cyprianum (*De opere & eleemosynis.*)
 gravis in Christum infectatio: *Ego pro istis.*
quos mecum vides, nec alapas accepi, nec fla-
gella sustinui, nec crucem pertuli, nec sangui-
nem fudi: sed nec regnum illis caeleste promit-
to, nec ad paradisum, restitutâ immortalitate
de novo revoco; & munera mihi quàm pretio-
sa, quàm grandia, quàm nimio & longo labo-
re quaesita sumptuosissimis apparatus com-
parant? Tuos tales munerarios, Christe, de-
monstra preceptis tuis monitos, & pro terrenis
caelestia recepturos, &c. Concludit Cypria-
 nus:

nus: Quid ad hac respondemus, fratres charissimi? Sacrilegâ sterilitate, quadam tenebrarum nocte coopertas divitum mentes quâ ratione defendimus? quâ excusatione purgamus? qui diaboli servis minores sumus, ut Christo pro pretio passionis & sanguinis, vicem nec in modicis rependamus?

§. 7. Christum rursus agit in Crucem.

Heu me! nova plaga, peior, immanior. Dixi te dejicere crucem, mortem obliterare. Non dejicis; sed erigis. Non obliteras; sed innovas. Venditur rursus, spernitur, deseritur, abnegatur, flagellatur, spinis redimitur. Barabbæ postponitur, ostentui habetur, crucifigitur. Cain, ubi est frater tuus? quid fecisti? negasne vidisse? aut à te tam barbarè trucidatum? at ejus sanguis apud Augustinum (Serm. 181.) clamat. *Gravior apud me peccatorum tuorum Crux est, in qua invitus pendeo, quàm illa, in quam tui misericors ascendi.* Clamat apud Bernardum: *Cur addimus afflictionem afflicto? magis aggravant Christum vulnera peccati nostri, quàm Vulnera corporis sui.* Causam requiris? in Cruce homo tantùm patitur; in peccato etiam Deus.

§. 8. Nova Christi proditio.

Ego te si Judam proditorem, si Pilatum,
si

si Caipham dixissem, appellares ad præto-
rem injuriæ. Dicit non vis, & esse festinas.
Quoties prodidisti? ne pro triginta quidem
denariis. Et illi quidem per inscitiam; tu
Christi, tu Dei in Christo non ignarus. Non
ne ubi plus gratiæ, plus est sceleris? ubi
plus notiæ, plus est nequitia? *Minus pec-
caverunt Judæi, inquit Augustinus, (In Psal.
68. conc. 2.) crucifigentes in terra ambulan-
tem, quàm qui contemnunt in celo sedentem.*
Ego te certè, qualem voles, dicam. Sed te, si
peccas, meque Anselmus etiam diabolo ne-
quiores facit. *Quia Diabolus, inquit, per-
sistit in malitia, Deo reprobante; ego verò,
Deo revocante. Ille obduratur ad punientem;
ego ad blandientem: Et si uterque contra De-
um, ille contra non requirentem se, ego contra
morientem pro me. Ecce cujus imaginem hor-
rebam, aspicio in me horribiliorem.*

Summa Capitis secundi.

Age nunc collige summam, si vales. 1. Of-
fenditur Deus, & Deus immensus, & mise-
ricors, & vindex. 2. Et in oculis. 3. Et tantâ
cum atrocitate, ut etiam perditum opti-
mum parentem velimus. 4. Largitorem
bonorum omnium; quo ne peccando qui-
dem carere possimus. 5. Id verò quia ta-
ceat

ceat, quia non puniat, quia truncum puta-
 mus, 6. Cùm tamen ejus sanguinem videri-
 mus pro nobis effusum, frustra & pro nobis
 & contra nos clamantem. 7. Quid dicam
 amplius? non exinanitam solùm Crucem,
 sed etiam instauratam. 8. In hoc & Judæis,
 & Judâ, & Judice Pilato, & denique dia-
 bolo crudeliores, ùt modò audísti. Et ista
 tanta furorem non sistent? Summus, opti-
 mus Deus ab abjectissimo vermiculo tam
 atrociter offenditur? momenti gratiâ? Ah!
 si homines hæc intelligerent! si Christiani
 perpenderent! Quis ille tam furiosus tam-
 que impius, qui in hæc nefanda, immania,
 truculenta spontè incurrat? tunc, fili? tu,
 Christi secutor! ah! mihi nunquam de te
 tam sinistra mens obveniat. Non credo; nec
 credam, dum aliquis sensus erit. ergò re-
 spisce, *Deum time, & mandata ejus observa:*
hoc est enim omnis homo. (*Ecclesiaste 12.*) Ergò
 (infert rectè Bernardus] *si hoc est*
omnis homo, absque hoc nihil
omnis homo. (*Sermon.*
20. in Cant.)

CAPUT TERTIUM.

Orationum momenta, quae spectant peccatum, eiusque poenas.

Addamus postremum è tribus caput, quod duobus primis hoc fortè potentius futurum est, quò magis sensibus obnoxium. Ex effectis ipsis sumitur. Scenas hinc dabo, & tragœdias horrendas.

§. 1. *Angelorum casus.*

Ecce in ipso proscenio mundi, inter altissimas nubes, videntur Angelicum illum pavonem? quàm nobili incessu quondam! quàm rutilantibus pennis! nimirum Angelorum omnium gratiâ, decore, potentiâ, ingenio, scientiâ, naturâ facile principem. En fortuna: do nunc casum. Admittitur cogitatio superba. Consentitur. O cæli vices! Ruit, ruit sidus illud antiquum, atque à summo vertice non in terram, non in mare dejectus; sed inter flammâs perennes ergastulo addicitur inferorum, ex Angelo dæmon, ex felicissimo miserrimus. O catastrophen! ô exitum terribilem! Quæ causa fuit? cogitatio una, unius momenti. O cogitata cogitationem istam, & ab una disce omnes. *Mensura Angeli, mensura hominis.* Olim cædebat canis, ut paveret leo: hinc cæditur

DE TIMORE DOMINI. 25

ditur leo, ut paveſcat canis. nam ſi tale ſcrutinium eſt in Hieruſalem; (cum Hieronymo loquor) quale futurum eſt in Babilone ?

§. 2. *Adami ruina.*

Permuto ſcenam. Viridarium propono roſis, myrtetis, deliciis, ſomno pleniffimum. Nondum ſteriles avenæ, nec infelix paliurus apparebat; æterni flores, ver perpetuum, pax ſumma. Hæc ſcena. Sed vide cœnam longè infeliciffimam. Pomum comeditur. Quid exinde ? heu me ! Ille hominum caput, mundi, cæli, terrarum, elementorum, tempeſtarum, belluarum, piſcium, avium, ferarum, & quod caput eſt, ſui Rex : ille prudentiffimus, ſapientiffimus, beatiffimus, in quantas ſervitutes cladesque venit ? omnium pila malorum ; ludibrium fortunæ, mancipium ſui. Nimirum ab uno malo ad omnia mala itum eſt. Numera plagas rixasque terrarû, maris & cæli jurgia, grandines, procellas, frigora, ſterilitates, annonas graves, incendia, diluvia, vaſtitates. Numera peſſimi omnium ſervorum (corporis noſtri dico] perduelliones, defectiones, morbos, febres, contagia, lethiferos ſudores, quot denique mortes ? numera peſtes animi, iras, livores, odia, ſimultates, ægritudines, atque

B

hinc

hinc neces, parricidia, lites, bella, quàm gravia omnia? quid illa mortis præsentis & futuræ supplicia, inferos, flammæ, tenebras perennes? quid tot millia miserorum infantium hac gulâ consumpta? Hæc si perpendes, nonnè exclamabis? ô malum, malum! quanto sanguine stetisti? nonnè cum Zacharia [Cap. 13.] dices? *Quoniam Adam exemplum meum ab adolescentiâ meâ.* O primordia rerum! Eheu! si talia sunt initia nascentis mundi; quod erit funus & morientis, & damnati?

§. 3. *Inferorum tormenta.*

O malum, malum! ô momentum, momentum! An in Angelo cogitatio? in Adamo morsus tam atrociter? in nobis flagitium, & tot flagitia, non punientur; cum iustus sit Judex, & omnibus æquus? Descende ab orchestra in caveam inferni. Hic tibi scenam igneam, hic lanistas ostendam nunquam rûde donandos. Videbis, inquam, non te, (quod avertat Deus) sed tuum peccatum mirabiliter excruciatum, qualecunque voles, blasphemiam, impudicitiam, ebrietatem. Quid hic dico? ignem æternum tui; mei, inquam, peccati pœnam esse. **IGNEM** expende, deinde **ÆTERNUM**: tum

utrum-

DE TIMORE DOMINI, 27

utramque committe , IGNEM ÆTERNUM. *Ignem*, nil gravius: *Æternum*, nil longius. *Ignem*, quo animus, quo corpus, membra, oculi, viscera, præcordia, omnia torrentur. *Æternum*, cui meta Deus, & homo, qui cruciatur. *Ignem*, qui cesset nunquam, *Æternum*, qui nunquam finiatur. *Ignem*, cui noster ignis collatus sit fumus. *Æternum*, cui vita nostra comparata sit puncto minor. IGNEM ÆTERNUM denique. Hoc est uri, uri, uri, & semper uri. Hoc unum in inferno vocabulum, una hæc actio, uri. Fallor. Una hæc passio. Manè serò, nocte dieque. Fallor, die. Nocte perpetuâ. Credis hoc? fide certum est. Credis, inquam? tu credis? ergo evici, ut nunquam pecces. *Quis enim poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitavit ex vobis cum ardoribus sempiternis? (Isa. 13.)* Tunc, fili? experire, & ante ferales orci nuptias inseluctabilem animo ac mente desponde rogam, imitare scævola Christianum, dico Martianum, (*Sur. Febr. 13.*) & injectâ in ignes manu dic animæ, dic corpori tuo: Potes in æternum uri?

§. 4. *factura gloria celestis.*

Vis adhuc amplius? ita, æterno amplius.

Quid? Deum quem perdis, Cælum quo excidis, Angelos, Beatos, beatitudinem ipsam: tuam, si non peccâsses; æternam, si momento non posthabuisses. O qualem luctum, cum hæc in oculis quondam erunt! Egone infelix mercator parvo immensa, caduco æterna, instabili certa atque mansura postposui? itane est? Deo caremus, summo bono? Jesu meo, & Matre Jesu, & omnibus bonis? Gaudia illa immensa, quæ præparavit Deus diligentibus se, mea non sunt? nec videbo unquam; aut si videbo, tantum ut amissa doleam? O *infernum*, inquit Chrysostomus, *inferno acerbiores!* nam, cum tanta sit in nobis privatio boni, quantum ipsum bonum quod perditur; summum id malum esse oportet, quo fit jactura summi boni, hoc est, Dei. O te pœnâ divitem! qui uno momento & summum acquiras gehennæ malum, & summum amittas æternæ beatitudinis bonum, utroque miserrimus;

§. §. *Peccato est impar omnis pœna.*

Horres in suppliciis; ego in suppliciorum causis, Credēsne? non sævitur in inferno, sed parcitur. Minor est pœna quam culpa, æternitas quam momentum. Ita est. Nec inferi, nec cælum explent. Stupes? stupeo ego stuporem tuum. Audi, in quo ex-

hor-

horrescas multò magis. Si maria omnia in lacrymas, cælum omne in gemitus, quicquid est in suspiria verteretur; ne sic quidem hujus incendii vel scintillã exringueres. Audi amplius. Si quot stellæ in cælo, quot stillæ in mari, quot arenæ scrupi in littore, tot essent mundi in cinere & cilicio; ad expiandam vel unicam labem, fieret nihil. Audi amplius. [S. Aug. D. Thom. Suar. Vasq.] Si ad hoc Angelorum, hominum, dæmonum etiam infinita multitudo concurreret, votis, pœnis, flammis, infinitis, immensis, sempiternis. Audi amplius. Si singuli eorum, quos dixi, omnes omnium infernos exantlarent, & singuli essent infiniti, & infiniti infinita sufferrent, & infinito tempore; tot victimæ, [ô rem incredibilem, sed verissimam!] tot & tantæ victimæ nunquam litarent, quantumvis æternùm facerent ac voverent. Comprehen- dis? aut si tibi hæc vertiginem afferunt, fateri omni opinione majus esse hoc malum.

§. 6. *Solus par Deus.*

Unus par, qui maximè impar, Deus. Hic tibi novum aperio theatrum. Calvariam. Deus patiens, Deus in cruce. O tragicam scenam! Numerosa sputa, colaphos, flagella, spinas, clavos, cruces. Cogita deinde, quid

fit hæc pati Deum. Expende, qui valor sit sanguinis tanti. Expende, inquam. Pervenisti ad summam. Hoc, hoc pretium peccati fuit; sanguis Dei, vita Dei, mors, crux, anima Dei. O rem inexcogitabilem! & miramur Anselmum, (*De similitud. cap. 190.*) cum dicit? *Si hinc peccati pudorem, & illinc cernerem inferni horrorem, & necessario uni illorum haberem immergi, prius me in infernum mergerem, quàm peccatum in me immitterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quàm peccati sorde pollutus calorum regna tenere.* Non miror, non miror, si parricidam Christi non amat etiam in cælo; si flammam non timet etiam in inferno. Mutatur scena, & cælum fit infernus cum hac furiâ furiarum, quæ dæmoni quoque dæmon est, & flammis oleum ac bitumen. Adest? ardent omnia, etiam *asbestina*, Angeli & Animæ. Abest? ros ubique, etiam in fornace.

§. 7. *In hac quoque vitâ punitur,*

Et quidem ardentem in cælo, in paradiso, in inferis, in ipso Deo vidisti; ecce do conflagrantem in terris. Recordare adulterium Davidis, furtum Achani, blasphemum Rab facem. Revolve annales, quoties unius ob culpam & furias regna in exitium data; hîc mil-

millia peste consumpta, hîc diluvio populos, hîc incendio urbes. Videbis etiam pignora in scelere parentum intercepta, & vicissim parentes in puerorum. Videbistotam ab uno familiam damnatam, filios, nepotes, pronepotes, hereditariam luem, & nullius in morte morientem. Quod si in hac vitâ, quæ misericordiæ stadium est, tantâ atrocitate sævitur etiam in amicos; quid in altera putandum est, in qua puniuntur inimici? nam si *incipiat iudicium à domo Dei; quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? Et si iustus vix salvabitur; impius & peccator ubi parebunt?* (1. Pet. 4.)

§. 8. *Quàm odiosum sit Deo*

Postremò tela in peccatum nulla tam acuta, quàm Dei verba. *Iratuſ est furore Dominuſ. Exacerbavit Dominum peccator. Tatuſ dolore cordis intrinſecùſ. Pœnituit eum. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem.* Furor in Deo, exacerbatio, ira, dolor, pœnitentia, odium denique: quid terribilius? Gravis ira Regum semper: Dei qualis & quanta? mirum. Nihil odit eorum Deus quæ fecit, *Tolle peccatum, viditque cuncta qua fecerat, & erant valdè bona.* (Gen. 1.) Pone peccatum. Non Angelus, non Homo, non

Mater, non Filius placere potest. Elephanto sanguinem ostendis. In furorem agitur. Omnia pessumdat, suos, alienos, servos, filios, & filium filiorum JESUM Christum. Dicam hîc, quod immenso horrore compleat. Plus unica labes Deum exulcerat, quàm sanctorum placeant omnium omnia præclare facta, dicta, cogitata, perpessa, quæcumque olim aut fuêre, aut nunc sunt, aut postea erunt. Attende, quid asseverem. In alteram lancem congere Abrahama, Isaacos, Jacobos, Davides, Prophetas, Apostolos, Martyres, Virgines, sancta sacraque omnia; in alteram unum peccatum appende: prævalet hoc omnibus omnium bonis, præponderat & descendit. O pondus immensum! O te Atlante fortiolem! qui non cælum, sed inferos, sed omnibus inferis graviorem molem sustineas. Unde hoc, quæris? Offensa Dei est. En montes. En asinaria mola suspensa collo. Quantum enim Deus vertice ad auras æthereas, tantum ejus offensa radice in tartara tendit. Quem, quæso, ista, si non planè stipes est, & stipite omni stupidior, non percellant.

Summa Capitis.

Ergò ita digere. Vide 1. quæ Angeli pœna, temerariæ cogitationi inflicta. 2. Adami, ejus-

DE TIMORE DOMINI. 31

ejusque nepotum, unum ob pomum. 3. Quæ
 mea, quæ tua apud inferos. 4. Quæ cæli ja-
 ctura. 5. Qui fiat, ut neutrius æternitatis
 supplicio satisfiat? neque omnium Angelo-
 rum hominumque votis & pœnis. 6. Unum
 in cruce Deum huic malo parem. 7. Incre-
 dibiles hîc quoque, dùm parcitur, multas
 irrogari. 8. Vinci peccato omnia bona; imò
 etiam omnia mala. Quare concludo: nihil
 in mundo exitiosius esse homini; si tamen
 homo est, qui peccat. Concludo: colubrum
 esse in sinu, pestem animi, cancrum, mor-
 tem, exitium, flammam, infernum, Megæ-
 ram, & si quid pejus excogitari potest. Con-
 cludo: cùm justissimus Deus personarum
 acceptor non sit; quod in Angelo, quod in
 patre nostro, quod in fratribus tam acerbè
 punivit, id ipsum si in nobis nactus erit, æ-
 quali pondere puniturum: imò jam fortè
 punire. Concludo: quidquid agas, quam-
 cunque in partem te vertas, seriùs ocyùs
 luendum tibi est. Hîc vel illic, igne aut aquâ,
 lacrymis vel flammis. Tua est optio.

CAPUT QUARTUM.

Conclusio primi libri.

HAbes, quæ sponponderam, momenta
 rationum omnino quatuor supra vi-
 ginti. Octo prima, ut initio dixi, te spectant.

Octo secunda Deum. Octo tertia peccatum
tuum.

§. I. *Anacephalaosis.*

Nunc ego te , optime Adolefcens, ad te
ipsum revoco, te tibi sisto. Considerâsti? per-
pendisti? quæ igitur tua mens? qui sensus?
Rogo te, quâ fieri potest , ut homo rationis
compos, ut Christianus , in tam horribilem
omnium malorum voraginem sciens vo-
lensque se præcipitet? Vidisti, uti voluptas
brevissima, spurcissima, amarissima, scopu-
lus omnium bonorum, vitæ, valetudinis,
incolunitatis, famæ, honoris, pudicitia,
tranquillitatis animi, gratiæ divinæ atque
humanæ. Vidisti, uti corporis vires infrin-
geret, cursum annorum imminueret, æter-
nitatis pœnam non contraheret. Vidisti, ut
in ordinem bestiarum suâ spurcitiæ, imò in-
fra bestias & in numero dæmonum suâ ma-
litiâ collocaret, & aliquid pejus afferret in-
forno, quem peccato præferunt Sancti. Vi-
disti, ut omnibus virtutibus spoliatos, præ-
sidiisque cæli, suffragiis Ecclesiæ, communi-
one Sanctorum, protectione Dei & Angelo-
rum, mancipia efficeret diaboli, milites ejus
& contubernales, desertores Christi, chari-
tatis parricidas, impios, efferatos, perduel-
les, pertinaces, atque in proprium exitium

æaco

DE TIMORE DOMINI. 33

cæco impetu ruentes. Vidisti, vidisti effrænata mentis & in malo obstinatæ horribilem & omni monstro horribiliorem imaginem; ejus jugulo imminentem hostem, dæmonem & Deum, mortem hanc & æternam. Vidisti etiam, quàm gravis esset illa culpa, quæ Dei majestatem imminueret, potentiam contemneret, bonitatem calcaret, justitiam irrideret, non se oculis subtrahens divinis; sed opponens, sed ingerens. Vidisti, ut beneficia in tela, indulgentiam in contumeliam, amorem in odium converteret; vitam & suam & Christi, utramque à Deo sibi donatam, disperderet: divinum sanguinem per summam injuriam rursus effunderet, calcaret, exinaniret, novas ei cruces fabricaret, voluntate peior & Judæis, & dæmonibus, licet factis minor.

Denique ne putares fieri ista grandiora dicendo; ex pœnis magnitudinem culpæ conjiciendam dedi. Vidisti tragœdias, Angelum, Adamum, te ipsum. Communem omnibus peccantibus scenam, infernum. Ibi tuum jam ardere peccatum, nunc quidem in alienis corporibus, præjudicium & exemplum tui; postea in animo, in membris, in omnibus fibris tuis, nisi cessas. Pœnam porro tantam, ut æternùm sæviat; nec tamen

tantam, ut peccatum expiet. Ad hoc in crucem agendum fuisse Deum, in infinitas clades hominem, etiam in hac vitâ, Incredible odium Dei in peccatum audisti.

§. 2. *Peroratio.*

Quibus probè intellectis, éstne nunc hærendi locus? est gutta sanguinis? est sensus in venis, qui non stupore, formidinéque obri- gescat? Quo non æstu rapi, in quam admirationem non venire debemus amentia, stuporis, furoris, hominum, horrificæ rerum ignorationis? Quid dicis de te ipso? ubi nunc es? quomodo non exclamas? O me miserum! quid egi! egóne? O infelicem! quàm immensum pondus malorum! quàm omni ex parte infinitum! quàm sine numero! quàm sine fine? & quorsum? momenti gratiâ? Credam hoc? ego unius horulæ causâ, quæ præterit, quæ evanuit? quid dico? quæ nunquam præteribit, dum ero. Ego Christianus hoc feci? momentum æternitati prætulî? & quoties? & quàm diu? O stultum! ô amentem! ô furiosum! violata ergò, pessumdata, funestata virginitas mea, amissa innocentia, pudor ereptus, Deus abjectus, perdita omnia? Quàm pauca dixi? Heu me, quid dicam? nesciebam ista? toties monitus à Deo: foris, intus, ubique. Ignorabam Christum? Re-

dem

demptorem, Creatorem, Servatorem? tot
 ejus beneficia, tot curas, tantam providen-
 tiam, misericordiam tantam, & justitiam
 tantam? an fulminantem in omnes justum-
 que, putabam me unum præteriturum?
 Quid dicam? quò me vertam? Ah! dilectissi-
 me fili, quid? lacrymæ tuæ, suspiria, gemitus
 quæruntur. Hic, hinc. Ne longiùs abeas, in
 hanc chartam effunde. Curre, festina, dum
 tempus est. Ego te, per quicquid tuum est,
 æternum, & caducum; quid ego? tuus, tuus
 te Christus, tua salus, tua æternitas, tua om-
 nia hoc petunt. Si te amas, si vitam hanc, si
 salutem; age, quanto robore poteris, in-
 concusso decreto exere vires mentis omnes,
 ut horrorem, ut odium, ut iram, ut immor-
 tales inimicitias concipias. Dic, dic: Veniant
 catastæ, equulei, flagella, scorpium; non com-
 mittam. Nunquam, in æternum non com-
 mittam. Sit tibi hoc in mente, sit in corde, sit
 in oculis, sit in lecto; sit in ludo, die noctêque
 fixum, irrefixum, NON PECCARE, & si peccâ-
 sti, peccato non inhærere. Fuge colubium,
 fuge mortem, fuge flammam: insequuntur,
 instant, post tua terga; respice immensas, in-
 finitas, æternas. Fuge, fuge, inquam. Sodomam
 ardet & ardebit. Fuge in montes, fuge quò

non accedat hæc lues; fuge ocyùs, dum licet.
Citò, citò. Longè, longè.

§. 3. EFFATA.

Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ? CHRISTUS.

Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Job.

Non est ludus hæc vita; aut si est ludus hæc vita, non est ludus & altera vita. CHRYSOSTOMUS.

Nulla satîs magna securitas, ubi periclitatur Æternitas. GREGORIUS M.

Festinare debet unusquisque ad Deum pœnitendo; ne, si dum potest, noluerit, cùm tardè voluerit, non possit. ISIDORUS.

Qui pœnitenti veniam promisit, peccanti diem crastinum non spondit. AUGUST.

Fallax est hic mundus, finis dubius, exitus horribilis, iudex terribilis, pœna interminabilis. CHRYSOST.

Quid stupemus? ubi sumus? quis iste, qui nos eludit, somnus? quæ est ista, quæ nos tenet, lethalis oblivio? Quare non cælo mutamus terram? quare non caducis emimus æterna? quare non perituris manentia comparamus? CHRYSOL, CON-